

**O'HARA (O'HARA) BİRLƏŞMİŞ KRALLIĞA QARŞI
MƏHKƏMƏ İŞİ**

16 oktyabr 2001-ci il tarixli Məhkəmə qərarı

(Ərizə № 37555/97)

QƏRARIN QƏTİLİYİ:

16 yanvar 2002

O'hara Birləşmiş Krallığa qarşı məhkəmə işində,
Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (Üçüncü Seksiya),
hakimlər:

cənab C.-P. Kosta (*J.-P. Costa*), sədr;

cənab L. Lukaides (*L. Loucaides*);

cənab P. Kyuris (*P. KŪRIS*);

xanım F. Tulkens (*F. Tulkens*);

cənab K. Canqvyert (*K. Jungwiert*);

ser Nikolas Bratsa (*Nicolas Bratza*);

xanım H.S. Qriv (*H.S. Greve*);

habelə Seksiyanın katibi xanım S. Dolledən (*S. DOLLÉ*) ibarət
tərkibdə Palatada işə baxaraq,

12 iyun və 25 sentyabr 2001-ci ildə qapalı müşavirə
keçirərək,

yuxarıda göstərilən sonuncu tarixdə qəbul edilmiş aşağıdakı
qərarı elan edir:

PROSEDUR

1. İş 20 may 1997-ci ildə İrlandiya vətəndaşı cənab Gerard Patrik O'hara (*Gerard Patrick O'Hara*) («Ərizəçi») tərəfindən İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında

Avropa Konvensiyasının («Konvensiya») keçmiş 25-ci maddəsi əsasında Avropa İnsan Hüquqları Komissiyasına («Komissiya») təqdim edilmiş Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığına qarşı 37555/97 sayılı ərizə vasitəsilə qaldırılmışdır.

2. Hüquqi yardım almış ərizəçini öz vəkili təmsil edirdi. Birləşmiş Krallıq Hökumətini («Hökumət») onun nümayəndəsi təmsil edirdi.

3. Ərizəçi əsasən iddia etdi ki, cinayət törətdiyinə dair əsaslı şübhə əsasında həbs edilməyib, dərhal hakimin və ya məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirən digər səlahiyyətli şəxsin yanına gətirilməyib bu məsələlərlə bağlı iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququna malik olmayıb. O, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1, 3 və 5-ci bəndlərinə istinad etdi.

4. Ərizə Konvensiyanın 11 sayılı Protokolunun qüvvəyə mindiyi tarixdə, 1 noyabr 1998-ci ildə Məhkəməyə verildi (11 sayılı Protokolun 5-ci maddəsinin 2-ci bəndi). Bundan sonra ərizə Məhkəmənin Üçüncü Seksiyasına təqdim edildi (Məhkəmə Reqlamentinin 52-ci Qaydasının 1-ci bəndi). 26-cı Qaydanın 1-ci bəndinə uyğun olaraq, Həmin Seksiyanın tərkibində işə baxmalı olan Palata təşkil edildi (Konvensiyanın 27-ci maddəsinin 1-ci bəndi).

5. 14 mart 2000-ci il tarixli qərarı ilə Palata ərizəni qəbul olunan elan etdi [Katibin qeydi. Ərizənin qəbuledilənliyi barədə Məhkəmənin qərarını Katiblikdən əldə etmək olar].

6. Ərizəçi və Hökumət işin mahiyyəti üzrə yazılı izahatlarını təqdim etdilər (59-cu Qaydanın 1-ci bəndi).

7. 12 iyun 2001-ci ildə Strasburqda İnsan Hüquqları Sarayında dinləmə keçirildi (59-cu Qaydanın 2-ci bəndi).

Məhkəmədə iştirak etdilər:

a) Hökumətin adından:

cənab H. Llevellin (*H. Llewellyn*), Xarici İşlər və Birliyin İşləri üzrə İdarə, nümayəndə;

xanım S. Frilənd (*S. Freeland*), vəkil;
məsləhətçilər:
cənab O. Paulin (*O. Paulin*);
cənab S. Breviner (*S. BRAVNER*), vəkil;
xanım M. Madden (*M. Madden*);

b) ərizəçinin adından:
cənab B. Makdonald (*B. MacDonald*), vəkil;
cənab D. Mullan (*D. Mullan*), Londonderri Vəkillər
Kollegiyası, hüquq məsləhətçisi.

Məhkəmə cənab Makdonaldın və xanım Friləndin
müraciətlərini dinlədi.

FAKTLAR

1. İŞİN HALLARI

8. Ərizəçi «Şinn Feyn»^{*}in tanınmış üzvü olub və indi də onun üzvüdür. O, polis tərəfindən bir neçə dəfə həbs edilib və digər iddialarla yanaşı, altı insidentlə bağlı qanunsuz həbs, hücum və pis rəftar barədə iddialar irəli sürərək məhkəmələrdə iş qaldırıb. 1988-ci ildə və 19 mart 1993-cü ildə baş vermiş insidentlərlə bağlı keçirilən prosesdə o, ziyanə görə kompensasiya alıb (məbləğ göstərilməyib). Təxminən 1994-cü ilin yanvarında o, Gildhold meydanında^{**} 16 mart 1993-cü ildə baş vermiş insidentə görə 2.500 funt sterlinq kompensasiya alıb; həmin işdə hakim qərara aldı ki, o, polis əməkdaşları tərəfindən səhvən həbs olunub, belə ki, əslində onun kimliyindən xəbərdar olan polislər adını söyləməyərək polisin işinə maneə yaratdığına görə onu həbs etmişdilər. Hazırkı iş 1985-ci ildə cənab Kurt

* «Şinn Feyn» İrlandiyada siyasi partiyadır – *tərc.*

** London şəhər bələdiyyəsi qarşısındakı meydan – *tərc.*

Köniqin (*Kurt König*) qətlinə görə onun həbs edilməsi ilə bağlıdır.

9. Kurt Köniq Londonderridə polis məntəqələrinin yeməxanalarında işləyən Almaniya vətəndaşı idi. O, 21 noyabr 1985-ci ildə qətlə yetirilmişdi. Müvəqqəti İrlandiya Respublikaçılar Ordusu (İRO) onun qətlinə görə məsuliyyəti öz üzərinə götürdü.

10. Hökumət bildirdi ki, Xüsusi Şöbə qətlə ərizəçinin və üç nəfər başqa şəxsin iştirak etdiyi barədə kəşfiyyat məlumatı almışdı. Kəşfiyyat məlumatı dörd informatorlardan alınmışdı; onlara güvənməyin mümkünlüyü keçmişdə sübuta yetirilmişdi və onlar əvvəllər partlayıcı qurğuların və ya odlu silahların müsadirəsi ilə və cinayət təqibi ilə nəticələnmiş informasiya təqdim etmişdilər. Informatorların heç biri haqqında cinayət dosyesi yox idi. Həmin dörd informatorun təqdim etdiyi informasiya ziddiyyətsiz idi, belə ki, onların hamısı bir-birindən müstəqil olaraq çalışmaqla qətl iştirakçılarının eyni adlarını vermişdilər və onların heç biri digər informatorların mövcudluğundan xəbərdar deyildi və onların hər biri öz informasiyasını polis əməkdaşları ilə ayrı-ayrı görüşlərdə təqdim etmişdi.

11. Xüsusi Şöbə ərizəçinin İRO-nun üzvü olması və qətlə iştirak etməsi barədə kəşfiyyat məlumatı ilə bağlı işin araşdırılmasını Krallığın Olster*** üzrə Polis qüvvələrinin («KOP») baş polis xəfiyyəsi R.-ə tapşırırdı.

12. Baş polis xəfiyyəsi R. işin araşdırılmasını müfəttiş B-yə, o isə öz növbəsində polis xəfiyyəsi S.-ə həvalə etdi.

13. 28 dekabr 1985-ci ildə təxminən səhər saat 6-da və ya 6.15-də polis xəfiyyəsi S. ərizəçinin evinə gəldi və axtarış apardı. Axtarışın sonunda, saat 8.05-də S. ərizəçini həbs etdi. O, ərizəçiye dedi ki, onu Terrorizmin qarşısının alınması (müvəqqəti normalar) haqqında 1984-cü il tarixli Qanunun («1984-cü il tarixli Qanun») 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinin b yarım bəndinə əsasən həbs edir; həmin müddəə polis əməkdaşına səlahiyyət

*** «Olster» Şimali İrlandiyanın digər bir adıdır – *tərc.*

verir ki, terror aktlarının törədilməsi, hazırlanması və ya təhrik edilməsində şəxsin iştirakına dair əsaslı şübhələr olduqda onu order olmadan həbs etsin.

14. Ərizəçi Kastleri Həbsdə Saxlanma Mərkəzinə gətirildi, orada o, İRO-nun üzvü olması ehtimalı ilə, Kurt Köniqin qətlinə şübhəli bilinməsi ilə və 1 aprel 1982-ci ildə iki əsgərin qətlinə iştirak etməsi ehtimalı bağlı dindirildi. Onu otuz dörd dəfə dindirdilər. O, heç bir suala cavab vermədi. Hökumətin bildirdiyinə görə, birinci dindirmə 28 dekabr 1985-ci ildə saat 11.50-də keçirildi, dindirmənin əvvəlində ona dedilər ki, polis onun İRO ilə əlaqəsini və bununla bağlı olan məsələləri araşdırır. Hökumətin təqdim etdiyi polis protokolundan qeydlərdə bildirilirdi ki, saat 14.05-dən 16.00-a qədər davam etmiş növbəti dindirmə zamanı dindirməni aparan polis əməkdaşları ərizəçiyə söyləyiblər ki, onun İRO-ya üzvlüyü ilə bağlı və Kurt Köniqin qətli ilə bağlı araşdırma aparırlar.

15. 29 dekabr 1985-ci ildə Şimali İrlandiya üzrə dövlət katibi ərizəçinin 48 saatlıq ilkin həbs müddətini beş gün artırdı. Ərizəçi 3 yanvar 1986-cı ildə, həbsindən altı gün on üç saat sonra heç bir ittiham irəli sürülmədən azad edildi.

16. 20 avqust 1986-cı ildə təqdim etdiyi ərizə ilə ərizəçi hücumə məruz qalması, sənədlərinin müsadirə olunması, yanlış olaraq tutulması və qanunsuz həbsi ucbatından məruz qaldığı ziyanə görə kompensasiya almaq üçün KOP-un polis rəisinə qarşı Şimali İrlandiya Yüksək Məhkəməsində mülki iddia qaldırdı.

17. Yüksək Məhkəmədə ərizəçinin vəkili arqumentləri, işə baxan hakimin qərarına əsasən, hücumə məruz qalma və sənədlərin müsadirəsi məsələləri ilə əlaqədar olmalı idi. Lakin o, qanunsuz həbs kontekstində də arqumentini irəli sürərək bildirdi ki, ərizəçinin həbsinə haqq qazandıran cinayətin ərizəçi tərəfindən törədilməsindən şübhələnmək üçün polis xəfiyyəsi S.-in kifayət qədər əsası yox idi. Polis xəfiyyəsi S.-in məhkəməyə təqdim etdiyi sübutlar ondan ibarət idi ki, o, 28 dekabr 1985-ci ildə saat 5.30-da keçirilmiş müşavirədə iştirak etmişdi və ona

deyilmişdi ki, o, sübutları tapmaq üçün axtarış aparmalı və Kurt Köniqin qətlində şübhəli bilinən şəxsləri, o cümlədən ərizəçini həbs etməlidir. Yuxarı rütbəli polis əməkdaşı müfəttiş B. öz şübhələrinin səbəbləri barədə ona demişdi, həmin məsələ barədə hər iki tərəfin nümayəndələri ona sual vermədilər. Qətlın terror cinayəti olduğu ilə hamı razı idi. Yuxarı rütbəli polis əməkdaşı prosesə şahid qismində dəvət edilmədi.

18. 14 noyabr 1990-cı ildə hakim Makkollam (*McCollum*) müəyyən etdi ki, ərizəçinin yazılı qeydləri (sənədləri) polis əməkdaşı tərəfindən qanunsuz olaraq götürülüb və ziyan görə cənab O'Haraya 100 funt sterlinq məbləğində kompensasiya təyin etdi. O, ərizəçinin hücumu və pis rəftara məruz qalma barədə iddialarını rədd edərək müəyyən etdi ki, ehtimallar arasındakı balans ərizəçinin hadisələrə dair versiyasının düzgün, polis əməkdaşının versiyasının isə yanlış olduğuna onu inandırmadı.

Yanlış həbs barədə iddialara gəldikdə, hakim qeyd etdi ki:

«... [ərizəçinin vəkili] bildirdi ki, həbsin qanuni olması üçün [ərizəçini] həbs etmiş polis əməkdaşından tələb olunurdu ki, [ərizəçinin] həbsinə səbəb olmuş şübhələrə malik olmaqla yanaşı, həmin şübhələr üçün onda əsaslı səbəblər olsun və həmin həbs şübhəyə səbəb olmuş faktlar barədə onun özündə olan məlumatlara əsaslansın. Bununla belə, o, razılaşdı ki, hakim cənab Karsvell (*Carswell*) və baş hakim bundan əvvəl analoji işlərdə eyni arqumenti rədd ediblər.

O, bu məsələdə öz mövqeyində qalmasına baxmayaraq, mənə onların qərarlarının əsaslarını təkzib edən heç bir dəlil təqdim etmədi və heç bir yeni arqument irəli sürmədi, belə halda mən bu işdə polis xəfiyyəsi [S.-in] belə bir ifadəsi ilə razılaşıram ki, aldığı informasiya nəticəsində onda əsaslı şübhələr vardı ki, [ərizəçi] terror aktlarının törədilməsi, hazırlanması və təhrikində iştirak edib.

Polis xəfiyyəsi [S.-in] informasiya ilə təchiz edildiyi müşavirənin gedişində ona açıqlanmış məlumatların təfsilatları polis xəfiyyəsinin çarpaz dindirilməsi zamanı müəyyən edilmədi.

Mən sübutlar əsasında belə qənaətə gəldim ki, polis xəfiyyəsinə şübhə vardı ki, Kurt Köniqin ölümündə [ərizəçinin] əli var və bu əsaslı şübhə yuxarı rütbəli polis əməkdaşı tərəfindən səhər müşavirəsində ona verilən informasiyaya əsaslanırdı.

Tərəflərin hər biri müşavirənin təfsilatları barədə məlumat ala bilərdilər, söhbət müşavirədə açıqlanmış məsələlərin doğruluğundan deyil, həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşında olan şübhənin əsaslılığından gedir. Həbsin qanunsuz olduğunu sübut etmək vəzifəsi cavabdehin üzərinə düşür.

Mən belə bir mülahizə yürütmək istəmirəm ki, bütün hallarda əsaslı şübhə digər polis əməkdaşı tərəfindən ifadə edilən, faktlar barədə mülahizələrə söykənməyən rəyə əsaslanı bilər. Lakin mənə elə gəlir ki, yuxarı rütbəli polis əməkdaşı tərəfindən verilən rəsmi tapşırıq həmin tapşırıqda qeyd edilən məsələlərə bağlı əsaslı şübhə üçün zəmin yaratmalı idi. Polis xəfiyyəsi [S.-ə] açıqlanmış məsələlər barədə mənim əlimdə «çox az» sübutun olması faktı o deməkdir ki, mən sadəcə həbsin qanuniliyi ilə razılaşmalıyam, lakin mənim rəymi belə bir hal möhkəmləndirir ki, ona verilmiş informasiyanın xarakteri ilə bağlı çarpaz dindirmədə hər hansı təfsilatlı etiraz bildirilmədi.

Tərəflər arasındakı əsas mübahisə predmeti ondan ibarətdir ki, [ərizəçi] həbsdə olduğu müddətdə hücum və pis rəftara məruz qalıbmı...».

19. 24 oktyabr 1990-cı ildə ərizəçi Şimali İrlandiya Apellyasiya Məhkəməsinə yanlış olaraq tutulma və qanunsuz olaraq həbsdə saxlanma iddiası ilə bağlı apellyasiya şikayəti barədə bildiriş təqdim etdi.

20. 6 may 1994-cü ildə Apellyasiya Məhkəməsinə şikayəti rədd edərək Yüksək Məhkəmənin qərarını qüvvədə saxladı və bildirdi ki, yuxarı rütbəli polis əməkdaşının təqdim etdiyi

informasiya əsasında əsaslı şübhə barədə nəticə çıxarıla bilər və həbs qanuni olub.

«Müşavirə barədə ətraflı məlumatın verilməməsi işlə tanış olan birinci instansiya məhkəməsinin hakimində narahatlıq doğursa da, o, aşağıdakı nəticələri çıxara bilərdi:

1) həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşında ... [ərizəçinin] terror xarakterli qətlə əli olduğu barədə şübhə vardı və belə qənaətə gəlmək olar ki, onun şübhəsi səmimi şübhə idi; və

2) onun iştirak etdiyi rəsmi müşavirədə [yuxarı rütbəli polis əməkdaşı] tərəfindən ona verilən tapşırıq onda əsaslı şübhənin olmasına zəmin yaratmışdı.

Müəyyən edilən faktlar və təqdim edilməsi cavabdehdən tələb olunan bütün önəmli sübutlar, bizim fikrimizcə, aydın göstərir ki, bu həbs Qanunun 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinin b yarım bəndinə əsasən qanuni həbs təşkil edirdi.

[Ərizəçinin vəkili] bildirdi ki, bu belə deyil. Şübhənin mənbəyi və onun əsaslı səbəbləri, yəni tapşırıq vermiş polis əməkdaşı müfəttiş [B.-nin] terror aktlarının törədilməsi, hazırlanması və təhrikində [ərizəçinin] iştirakından şübhələnməyə əsas verən səbəblər barədə ifadəsi məhkəməyə təqdim edilməlidir. O, iddia etdi ki, müfəttiş [B.-nin] özündə şübhə üçün əsaslı səbəblər olmadığı halda, 12-ci maddə müfəttişi yanlış həbsə görə məsuliyyətdən müdafiə etsəydi, bu, ədalətsizlik olardı. Bu arqumentin ikinci hissəsi, artıq qeyd etdiyimiz kimi, dövlət orqanlarına qarşı ittiham deməkdir. Onun birinci hissəsi isə, söhbət bu işdən gedirsə, görünür, fərziyyə xarakterlidir, belə ki, «rəsmi tapşırığın» sərəncam xarakteri daşması və ya ona olan inam sual altına alınmayıb. Bunun üçün hər hansı faktiki əsas nəzərə çarpmır...

Biz hesab edirik ki, işlə tanış olan birinci instansiya məhkəməsi hakiminin qərarı düzgün olub. Həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşına müşavirədə verilən informasiya, hakimin sözləri ilə desək, «çox az» olsa da, həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşının Qanunun 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinin b

yarımbəndi əsasında tələb olunan şəkildə düşünməsi üçün kifayət idi».

21. Apellyasiya Məhkəməsinin qərarından Lordlar Palatasına verilən şikayət 12 dekabr 1996-cı ildə rədd edildi. Qəbul etdiyi qərarla (həmin qərarla digər hakimlər də razılaşıdılar) Kreyqheddən (*Craighead*) olan lord Houp (*Hope*) bildirdi ki, həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşının həbs barədə qərar verilməsinə səbəb olmuş bütün informasiyanı bilməsi vacib deyil, lakin həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşı kifayət qədər informasiyaya malik olmalıdır ki, həbsətmə səlahiyyətini həyata keçirməzdən əvvəl müvafiq şəxsdən şübhələnmək üçün əsaslı səbəbi olsun. Həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşının rəhbər tutduğu informasiya onun öz müşahidələrinə əsaslanmaya da bilər, belə ki, ondakı şübhə ona deyilənlər əsasında formalaşa bilər; onun əsaslı şübhəsi ona anonim qaydada verilən və ya sonradan yanlış olduğu aşkara çıxan informasiyaya əsaslanma bilər. Müşavirədə açıqlanan məsələlər barədə sübutlar həqiqətən çox az olsa da, hakim hesab etdi ki, birinci instansiya məhkəməsinin hakimi informasiya mənbəyini nəzərə almaqla sübutları işin hallarının işığında qiymətləndirmək və müstəqil müşahidəçi mövqeyində olan şüurlu şəxsin həmin informasiyadan necə istifadə edəcəyi barədə nəticələr çıxarmaq hüququna malik idi.

22. Lord Şteyn (*Steyn*), digər mülahizələrlə yanaşı, ümumi prinsiplər barədə bunları bildirdi:

«Polis əməkdaşlarının müəyyən normalarda, məsələn, 12-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan səlahiyyətləri barədə müəyyən ümumi prinsipləri indi qısaca ifadə etmək olar. 1) Polis əməkdaşında əsaslı şübhənin olması üçün onun təkzibolunmaz sübutlara bərabər olan dəlillərə malik olması vacib deyil. bunun üçün istintaqın ilkin mərhələsində nəzərdən keçirilən fərziyyə və informatordan alınan informasiya və ya ictimaiyyətin nümayəndəsindən alınan xəbərdarlıq kifayət edə bilər (*Hüseyn (Hussien) Çonq Fuk Kama (Chong Fook Kam)* qarşı məhkəmə işi, [1970] A.C. 942, 949). 2) Beləliklə, şayiələrə əsaslanan

informasiya polis əməkdaşında həbsə səbəb olan əsaslı şübhələr yarada bilər. Belə informasiya digər polis əməkdaşlarından daxil ola bilər... 3) Polis əməkdaşının konkret şəxsdən şübhələnməsinə səbəb olan informasiya həbsin həyata keçirildiyi anda həmin polis əməkdaşına məlum olmalıdır. 4) icra hakimiyyətinin funksiyası olan şəxsi həbs etmək və ya etməmək «səlahiyyəti» yuxarı rütbəli polis əməkdaşlarına deyil, adi polis əməkdaşına həvalə edilir, o isə şəxsi həbs etmək və ya etməmək barədə qərar verir.

Müəyyən normalara, məsələn 1984-cü il tarixli Qanunun 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən polis əməkdaşının müstəqil surətdə məsuliyyət daşdığını və hesabat verdiyini nəzərə alsaq, buradan belə nəticə çıxarmaq olar ki, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşının sadəcə yuxarı rütbəli polis əməkdaşından tapşırıq alması faktı həmin həbsin 12-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan əsaslı şübhəyə söykənməsi barədə nəticə çıxarmaq üçün əsas vermir. Haqlı olaraq qəbul edilir ki, eyni və ya aşağı rütbəli polis əməkdaşı tərəfindən hər hansı əlavə informasiya verilmədən sadəcə həbs barədə müraciət edilməsi zəruri şübhə üçün əsaslı səbəb təşkil edə bilməz. Yuxarı rütbəli polis əməkdaşlarının rütbəsi və onun əmr verməsi faktı nəyi dəyişə bilər? ... Praktiki olaraq belə çıxır ki, polis əməkdaşının müəyyən normalara, məsələn 12-ci maddənin 1-ci bəndinə əsasən kimisə həbs etməsi üçün ona müəyyən əsas verilməlidir, məsələn, informatordan daxil olan məlumat təqdim edilməlidir».

II. MÜVAFIQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK VƏ PRAKTİKA

23. Həmin vaxt qüvvədə olan Terrorizmin qarşısının alınması (müvəqqəti normalar) haqqında 1984-cü il tarixli Qanunun 12-ci maddəsində deyilirdi:

«2-ci yarımbəndi nəzərə almaq şərti ilə, polis əsaslı səbəblərə görə aşağıdakılarda şübhəli bilinən şəxsi məhkəmə orderi olmadan həbs edə bilər:

...

b) barəsində bu Qanunun bu Hissəsi tətbiq edilə bilən terror aktlarının törədilməsi, hazırlanması və ya təhrik edilməsi ilə əlaqəsi olan və ya olmuş şəxs;

...

4) Bu maddəyə əsasən, həbs etmə hüququ əsasında tutulmuş şəxs həbsindən sonra qırx səkkiz saatdan artıq həbsdə saxlanıla bilməz, lakin dövlət katibi, istənilən konkret halda, qırx səkkiz saatlıq müddəti özünün müəyyən etdiyi müddətə və ya müddətlərə uzada bilər».

24. Bu müddəa obyektivlik elementini özündə ehtiva edən, əsaslı səbəblərə söykənən vicdanlı şübhə testini nəzərdə tutur. Dövlətdaxili presedent hüququ göstərir ki, həbs o halda qanunsuz olur ki, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşında vicdanlı şübhə olmasına baxmayaraq, həmin şübhənin obyektiv əsası olmur (misal üçün *bax: Faulkes (Foulkes) Mersey bölgəsinin (Merseyside) polis rəisinə qarşı məhkəmə işi*, İngiltərə Məhkəmə Qərarları Toplusu, [1998], c. 3, № 705).

25. Baxmayaraq ki 12-ci maddə həbsi həyata keçirən polis əməkdaşında olan şübhə ilə əlaqədardır, etibarlı informasiya olmadığı halda tapşırıq verən polis əməkdaşı həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına belə informasiyanın olduğunu söyləyibsə, tapşırıq verən polis əməkdaşının adından yanlış həbsə görə məsuliyyəti həmin həbsi həyata keçirən polis əməkdaşı deyil, polis rəisi daşıya bilər (*bax: Klark (Clarke) Şimali Uels polis rəisinə qarşı məhkəmə işi*, 5 aprel, 2000).

HÜQUQ MƏSƏLƏLƏRİ

I. KONVENSIYANIN 5-ci MADDƏSİNİN

1-ci BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

26. Ərizəçi 28 dekabr 1985-ci ildə həbsə alınmasından şikayət edərək Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə

istinad etdi; həmin bəndin bu işə aidiyyəti olan hissələrində deyilir:

«1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ var. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydadan başqa azadlığından məhrum edilə bilməz:

...

c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud törədildikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsasların olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

...».

A. Tərəflərin arqumentləri

27. Ərizəçi bildirdi ki, o, heç vaxt İRO-nun üzvü olmadığına və ya qətdə iştirak etmədiyinə görə polis bu barədə etibarlı informasiya ala bilməzdi. O, qeyd etdi ki, polis tərəfindən dindirilərək onə heç vaxt deməmişdilər ki, onlar onun cinayətdə iştirakına və ya bu iştirakın xarakterinə dair hər hansı informasiyaya malikdirlər. Hökumət onların hər hansı belə informasiyanı aldıkları barədə əsassız iddialarını dəstəkləmək üçün hansısa sənəd və ya təfsilatlar təqdim etməmişdi.

28. Ərizəçi iddia etdi ki, onun polis tərəfindən tutularaq həbsə alınması onu təqib etmək və ona təzyiq göstərmək məqsədi daşıyırdı, çünki o, «Şinn Feyn»in tanınmış üzvü idi. O, bildirdi ki, müxtəlif dövrlərdə ən azı otuz dəfə tutularaq həbsə alınıb və yanlış tutulmağa və həbsə görə kompensasiya tələb edərək həmin iddialarda uğur qazanıb. Polisin qərəzli motivlərlə hərəkət etməsi real olaraq mümkün olduğu belə bir şəraitdə, təqdim edilmiş

informasiyanın şübhənin əsaslılığı üçün yetərli olub-olmadığını qiymətləndirərkən xüsusilə diqqətli olmaq lazımdır.

29. Ərizəçi iddia etdi ki, daxili hüquq məhkəmələr tərəfindən aparılan araşdırmanı obyektiv faktlar əvəzinə həbsi həyata keçirən polis əməkdaşının mülahizəsi ilə məhdudlaşdırmaqla faktiki olaraq qanunsuz həbsə qarşı heç bir müdafiəni təmin etmir. O, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşının «planlaşdırılmış həbs» ssenarisindən bir vasitə kimi istifadə etməsinə imkan verir. Daxili məhkəmələrin bu yanaşması nəticəsində, tapşırıq verən polis əməkdaşının həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına verdiyi informasiya vicdanlı şübhənin yaranması üçün kifayətdirsə, yəqin ki, ağlabatan şübhənin yaranması üçün də kifayətdir. Yuxarı rütbəli polis əməkdaşının hakimiyyətdən sui-istifadə edərək həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına yanlış informasiya verməsini sübuta yetirmək ərizəçi üçün praktiki olaraq mümkün deyil. Eləcə də həbs üçün əsaslı səbəblərin olmadığını dövlətdaxili prosesdə sübuta yetirmək ərizəçi üçün heç bir halda mümkün deyil, halbuki müvafiq cavabdeh polis orqanları şahidləri çağırmaqla və müvafiq yazılı sənədləri təqdim etməklə həbsin qanuniliyini sübut edə bilərlər.

30. Ərizəçinin fikrincə, bu işdə sui-istifadəyə qarşı müdafiənin olmadığını belə bir hal göstərir ki, polislər ərizəçini əvvəllər də həbs etməklə qərəzli hərəkət etmişdilər və dindirmələrin heç bir mərhələsində hər hansı mənbədən ərizəçinin İRO-nun üzvü olduğunu və ya cənab Köniqin qətlinə iştirak etdiyini göstərən hansısa informasiyaya malik olduqlarını bildirməmişdilər; eləcə də onlar qətdə onun iştirakının xarakterinə dair heç nə söyləməmişdilər. İrəli sürülmüş şübhələrin əsaslı olduğuna Məhkəmənin tam əmin olması üçün bu işdə açıqlanan material yetərli deyildi, anonim informatorlardan daxil olan, hər hansı şəkildə yoxlanılmayan və ya əsaslandırılmayan informasiyanın mövcudluğunun sadəcə qeyd edilməsi kifayət etmirdi. O, iddia etdi ki, Hökumət, məsələn, «qanlı bazar günü» məsələsinin araşdırılmasında olduğu

kimi, informatoru qorumaq üçün redaktə edilən və müəllifi anonim saxlanılan qeydləri, icmalları və ya digər sənədləri təqdim edə bilərdi.

31. Hökumət bildirdi ki, ərizəçinin həbsi Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 c bəndinə uyğun idi, çünki polis xəfiyyəsi S. cənab Köniqin qətlində ərizəçinin iştirakından əsaslı olaraq şübhələnirdi. Onun əsaslı şübhəsinin əsasını onun iştirak etdiyi müşavirədə yuxarı rütbəli polis əməkdaşı tərəfindən ona verilən tapşırıq təşkil edirdi. Daxili məhkəmələrdə S.-in zəruri subyektiv şübhəyə malik olduğu barədə ümumi rəy vardı, həmçinin belə bir fakt da vardı ki, Kurt Köniq terror cinayəti nəticəsində qətlə yetirilmişdi. Daxili qanunvericilik dəyişdirilərək vicdanlı şübhə əsaslı şübhə testi ilə əvəz edildiyinə görə, həbsin qanuni olduğu barədə daxili məhkəmələrin çıxardığı nəticələr göstərir ki, əgər daxili məhkəmələr daxili qanunvericiliyi yanlış tətbiq etməyiblərsə, 5-ci maddənin 1 c bəndinin tələblərinə riayət edilib. Hökumət bu kontekstdə Məhkəmənin diqqətini belə bir fakta cəlb etdi ki, daxili məhkəmələr çarpaz dindirmə vasitəsilə dindirilən şahidlərin şifahi ifadələrini dinləmək imkanına malik olublar. Beləliklə, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşı da dindirilib, lakin ərizəçinin iddiasının diqqət mərkəzində onun guya hücumu məruz qalması faktı durduğu üçün ərizəçi faktiki olaraq həbsin səbəbləri barədə hər hansı izahat istəmədi, məsələn, həbslə əlaqəsi olan digər polis əməkdaşlarının çarpaz dindirilməsini tələb etmədi. Konkret olaraq, həbsi həyata keçirən və ya tapşırıq verən polis əməkdaşına qarşı heç bir iddia irəli sürülmədi. Eləcə də ərizəçi, faktiki olaraq, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşını müşavirədə nəyin baş verdiyi barədə çarpaz dindirmədi.

32. Hökumət bildirdi ki, müşavirədə verilən informasiya etibarlı informatorlar tərəfindən Xüsusi Şöbənin əməkdaşlarına təqdim edilən yüksək dərəcədə məxfi kəşfiyyat məlumatından irəli gəlirdi və həmin məlumat ondan ibarət idi ki, ərizəçi və üç nəfər başqa şəxs qətlə iştirak edəblər və ərizəçi İRO-nun üzvüdür. İnformasiyanın doğruluğunu şübhə altına almaq üçün

heç bir səbəb yox idi və bu, 5-ci maddənin 1 c bəndinin məqsədləri üçün kifayət idi, belə ki, informasiyanın xarakteri barədə ətraflı məlumatlar və onun güvənilən olması barədə müəyyən təfsilatlar bildirilmişdi. Kəşfiyyat məlumatının mənbəyinə ziyan yetirə, onu risk altında qoya və ya polis daxil olan sərbəst informasiya axınına maneə yarada bilən əlavə təfsilatların açıqlanmaması olduqca önəmli idi.

33. Bundan başqa, Hökumət qeyd etdi ki, daxili qanunvericiliyə əsasən, 1984-cü il tarixli Qanunun 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinin b yarım-bəndində nəzərdə tutulan həbs zamanı yalnız həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına məlum olan faktlar və məsələlər nəzərə alınır. Lakin informasiyanın doğru olmadığı və qərəzli şəkildə təqdim edildiyi sübuta yetirilərsə, həbsə alınmış şəxs qərəzli şəkildə hərəkət etmiş polis əməkdaşına qarşı iddia qaldıraraq yanlış həbsə görə kompensasiya almaq hüququna malik olur. Bu, istər həbsi həyata keçirən polis əməkdaşı, istərsə də yuxarı rütbəli polis əməkdaşı tərəfindən qanunsuz həbslərin qarşısının alınmasını təmin edir.

B. Məhkəmənin verdiyi qiymət

34. Məhkəmə vurğulayır ki, həbsə səbəb olmuş şübhənin «əsaslılığı» qanunsuz tutulmağa və həbsə alınmağa qarşı Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 c bəndində nəzərdə tutulan təminatın mühüm hissəsini təşkil edir. Bu, müvafiq şəxsin cinayət törətməsinə obyektiv müşahidəçini inandıra bilən müəyyən faktların və ya informasiyanın olmasını tələb edir, bununla belə, nəyin əsaslı şübhə hesab edilməsi işin hallarından asılıdır (*bax: Foks, Kepmbell və Hartli Birləşmiş Krallığa qarşı məhkəmə işi üzrə 30 avqust 1990-cı il tarixli qərar, A seriyaları, c. 182, s. 16, b. 32*).

35. Bu kontekstdə terror cinayəti xüsusi problemlər yaradır, çünki polisdən tələb oluna bilər ki, informatora ziyan yetirmədən şübhəli şəxsə açıqlanması və ya məhkəməyə bildirilməsi

mümkün olmayan etibarlı informasiya əsasında terrorizmdə şübhəli bilinən şəxsi ictimai asayişin maraqları naminə həbs etsin. Lakin Razılığa gələn Dövlətlərdən tələb etmək olmaz ki, terrorizmdə şübhəli bilinən şəxsin həbsinə səbəb olmuş şübhənin əsaslılığını konfidensial informasiya mənbələrini açıqlamaq yolu ilə sübut etsinlər, buna görə də Məhkəmə qərara aldı ki, terror cinayətinə qarşı mübarizə zərurəti «əsaslılıq» anlayışının həddlərini 5-ci maddənin 1 c bəndinin təmin etdiyi hüququn mahiyyətinə xələl gətirən nöqtəyə qədər genişləndirməyə haqq qazandıra bilməz. Hətta bu cür şəraitdə belə, cavabdeh Hökumət heç olmasa iddia edilən cinayətin tutulmuş şəxs tərəfindən törədildiyinə dair əsaslı şübhənin mövcudluğuna Məhkəməni inandıra bilən müəyyən faktları və ya informasiyanı təqdim etməlidir (*bax: Foks, Kepmbell və Hartlinin işi* üzrə yuxarıda adı çəkilən qərar, s. 16-18, b. 32-34).

36. Həmçinin qeyd etmək olar ki, 5-ci maddənin 1 c bəndinin müəyyən etdiyi standart heç də nəzərdə tutmur ki, həbs zamanı ittihamlar irəli sürmək üçün polisdə kifayət qədər sübutlar olmalıdır. Şəxs həbsə alınarkən 5-ci maddənin 1-ci bəndinin c yarımbəndi əsasında onun dindirilməsinin məqsədi həbsə səbəb olmuş konkret şübhənin təsdiq və ya təkzib edilməsi yolu ilə cinayətin istintaqına kömək etməkdir. Beləliklə, şübhəyə əsas verən faktların ittiham hökmünü əsaslandırmaq və ya hətta ittiham irəli sürmək üçün zəruri olan faktlarla eyni səviyyədə olması vacib deyil, sonuncular cinayət istintaqı prosesinin növbəti mərhələsində ortaya qoyulur (*bax: Broqan və başqaları Birləşmiş Krallığa qarşı* məhkəmə işi üzrə 29 noyabr 1988-ci il tarixli qərar, A seriyaları, c. 145-B, s. 29, b. 53; və *Mürrey Birləşmiş Krallığa qarşı* məhkəmə işi üzrə 28 oktyabr 1994-cü il tarixli qərar, A seriyaları, c. 300-A, s. 27, b. 55).

37. Bu işdə Məhkəmə xatırladır ki, ərizəçi terror cinayəti törətməkdə, yəni cənab Köniqin qətlində şübhəli bilindiyinə görə polis xəfiyyəsi S. tərəfindən həbs edilmişdi. Altı gün on üç saat həbsdə qaldıqdan sonra ərizəçi azad edilmişdi, həmin müddətdə

o, polis əməkdaşları tərəfindən dindirilmiş, amma suallara heç bir cavab verməmişdi. Ərizəçi dövlətdaxili proseslərdə həbsin qanunsuzluğuna etiraz etmişdi, həmin proseslərdə məhkəmələr onun şikayətlərini rədd etmişdilər.

38. Məhkəmə hər şeydən öncə qeyd edir ki, şəxsin tutulması üçün daxili qanunvericilikdə müəyyən edilmiş şübhə standartı əsaslı səbəblərə söykənən vicdanlı şübhə standartıdır (1984-cü il tarixli Qanunun 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinin b yarımbəndi – yuxarıda 23-24-cü bəndlərə bax). Buna görə də, bu ərizə *Foks, Kempbell və Hartlinin*, habelə *Mürreyin* işləri üzrə ərizələrdən fərqləndirilməlidir (yuxarıda hər iki işə istinad edilib), həmin işlərdə Məhkəmə yalnız vicdanlı şübhə tələb edən normalar əsasında həyata keçirilmiş həbsə aid şikayətləri araşdırmışdı. Ərizəçinin işində isə onun həbsinin cinayət törətdiyinə dair əsaslı şübhəyə əsaslanmadığı barədə ərizəçinin iddiaları üç səviyyədə daxili məhkəmələr tərəfindən araşdırılıb. Həmin proseslərdə həbsi həyata keçirmiş polis xəfiyyəsi S.-dən həbsin hallarına dair ifadələr alınıb və ərizəçiyə çarpaz dindirmə aparmaq imkanı verilib. Bunu mahiyyət etibarilə qanunsuz həbsə qarşı mühüm təminatların verilməsi hesab etmək olar.

39. Ərizəçinin həbsinin əsasına gəldikdə, həbsi həyata keçirmiş polis xəfiyyəsi S. ifadə verdi ki, həbsdən əvvəl keçirilmiş müşavirədə yuxarı rütbəli polis əməkdaşından məlumat alıb ki, ərizəçi Kurt Köniqin qətlinə iştirak etməkdə şübhəli bilinir. Ərizəçinin vəkili müşavirədə hansı məlumatın verildiyi barədə hər hansı əlavə suallar vermədi. Eləcə də ərizəçinin tutularaq həbsə alınmasında iştirak etmiş digər polis əməkdaşlarının, məsələn, həbs barədə tapşırıq vermiş polis əməkdaşının ifadə verməyə dəvət edilməsi üçün heç bir tədbir görülmədi. Bundan başqa, ərizəçi onun həbsinə aid mövcud yazılı sübutların açıqlanması ilə bağlı heç bir vəsatət vermədi. Ərizəçi Məhkəmədə iddia etdi ki, həbsin qanuniliyini sübuta yetirmək üçün zəruri şahidlərin çağırılması cavabdeh polis orqanlarının vəzifəsi idi. Hökumət qeyd etdi ki, hər hansı digər polis

əməkdaşlarının çağırılması üçün əsas yox idi, çünki hadisələrlə bağlı onların roluna dair hər hansı məsələ meydana çıxmamışdı. Məhkəmə qeyd edir ki, həqiqətən ərizəçinin həbsinin hallarına dair cüzi (Yüksək Məhkəmənin hakiminin sözləri ilə desək «çox az») sübutlar təqdim edilib, bunun səbəbi əsasən ondan ibarətdir ki, birinci instansiya məhkəməsi səviyyəsində ərizəçinin iddiaları faktiki olaraq onun hücumu və pis rəftara məruz qalmasına aid idi. Həmin işdə onun irəli sürdüyü iddialara cavabdehlərin verdiyi cavablar istər-istəməz həmin iddialara uyğun olmalı idi. Buna görə də, daxili proseslərdə müşavirə ilə bağlı heç bir məlumatın əldə edilmədiyi barədə ərizəçinin Məhkəməyə bildirdiyi şikayətlərə gəldikdə, Məhkəmə hesab edir ki, bu, ərizəçinin öz iddialarını hansı şəkildə irəli sürməsinin nəticəsi idi.

40. Məhkəmədəki prosesdə Hökumət izah etdi ki, ərizəçinin polis tərəfindən həbsinə səbəb olmuş informasiya ayrı-ayrılıqda dörd informatordan alınmışdı, onlara güvənməyin mümkünlüyü keçmişdə sübuta yetirilmişdi və qətl barədə onların məlumatları bir-biri ilə uzlaşırdı. Məhz bu informasiya ərizəçinin həbsi barədə qərarın əsasını təşkil etmişdi və həbsi həyata keçirən polis xəfiyyəsi S.-ə müşavirə keçirən polis əməkdaşı tərəfindən həbs barədə tapşırıq həmin informasiya əsasında verilmişdi. Ərizəçi həmin informasiyanın həqiqətən alındığını və ya etibarlı sayıla bilməsini şübhə altına aldı, çünki insidentdə onun əli yox idi. O, iddia etdi ki, onun həbsi polis tərəfindən «Şinn Feyn»in tanınmış üzvü kimi ona qarşı yönələn qanunsuz siyasətin tərkib hissəsi idi. Lakin Məhkəmə xatırladır ki, daxili proseslərdə ərizəçi onun tutularaq həbs edilməsində iştirak etmiş hər hansı polis əməkdaşının qərəzliliyinə qarşı heç bir etiraz bildirilməyib. Məsələn, heç vaxt bildirilməyib ki, həbs qərəzli niyyətlə və ya hakimiyyət səlahiyyətindən sui-istifadə etməklə həyata keçirilib, halbuki 16 mart 1993-cü il tarixli insidentlə bağlı olan işdə ərizəçi bunu sübut etməyə nail olmuşdu (yuxarıda 8-ci bəndə bax). Ərizəçi polis əməkdaşlarının iştirak etdiyi müşavirənin keçirildiyini şübhə altına almayıb, həmin müşavirədə Kurt

Köniqin qətlində əli olan şəxslərin kimliyi ilə bağlı məlumat verilmiş və bir sıra həbslərin planlaşdırılması üçün tədbirlər görülmüşdü.

41. Məhkəmə xatırladır ki, *Foks, Kempbell və Hartlinin işində* (yuxarıda qeyd edilən qərar, s. 8-9, b. 8-14) ərizəçilərdən ikisi maşınları dayandırılaraq axtarılan zaman həbs edilmişdi. İddia edildiyinə görə, bu insidentdən əvvəl polisdə məlumat vardı ki, onlar İRO-nun üzvü olmaqda və kəşfiyyat məlumatları toplamaqda şübhəli bilinirlər. Üçüncü ərizəçi insanları girov götürməkdə şübhəli bilindiyinə görə həbs edilmiş, insidentlə bağlı polisdə həssas məzmunlu material olduğunun qeyd edilməsindən savayı şübhənin əsası barədə heç nə bildirilməmişdi. Məhkəmə hər üç ərizəçi barəsində belə qərara gəldi ki, sözügedən informasiya 5-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan standartla cavab vermir, belə ki, o, fərdin həbsinə səbəb olmuş şübhənin əsaslılığı barədə mülahizə yürütməyə imkan vermir. Digər tərəfdən, *Mürreyin işində* (yuxarıda qeyd edilən qərar, s. 28, b. 61-62) hesab edildi ki, ərizəçinin silah almaq üçün vəsait toplanmasında iştirak etməkdə şübhəli bilinərək həbsə alınması bu standartla cavab verir, həmin işdə ərizəçinin həbsi həmin həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşına verilən belə bir informasiyaya əsaslanmışdı ki, ərizəçinin qardaşları Şimali İrlandiyada «etibarlı» şəxslərlə əməkdaşlıq edib analoji cinayətlər törətdiklərinə görə Birləşmiş Ştatlarda məhkum ediliblər, bu zaman ərizəçinin Birləşmiş Ştatlara səfərlər etdiyi və qardaşları ilə əlaqə saxladığı məlum idi, hərçənd ki, bu elementlər hökmən ərizəçinin təqsirkar olduğunu göstərmirdi. Beləliklə, həbsə səbəb olmuş şübhənin kifayət qədər obyektiv faktlara əsaslanmadığı həmin işlərlə obyektiv faktlara əsaslandığı işlər arasında aydın sərhəd çəkmək olar. Həbs zamanı zəruri standartla riayət edilib-edilməməsi və deməli, həm də 5-ci maddənin 1 c bəndində nəzərdə tutulan qanunsuz həbsə qarşı təminatla riayət edilib-edilməməsi hər bir işin konkret hallarından asılıdır.

42. Bu işdə şübhə polislərin müşavirəsində bildirilən, informatorlar tərəfindən verilmiş informasiyaya əsaslanıb, onlar konkret terror hadisəsində, yəni cənab Köninqin qətlində şübhəli bilinən bir neçə şəxsdən biri kimi ərizəçini göstərirlər. Məhkəməyə təqdim edilən materialda bu məsələ barədə Hökumətin arqumentlərini təkzib etmək üçün heç bir əsas yoxdur. Buna görə də, həbs qabaqcadan planlaşdırılan, *Mürreyin işindəki* həbsə daha çox bənzəyən əməliyyat tədbiri idi və onun detalları *Foks, Kempbell və Hartlinin işindəki* həbsdən bir qədər fərqli idi. Belə olan halda, bu işi digərlərindən fərqləndirən, yuxarıda qeyd olunan əlavə elementləri nəzərə alaraq (38-40-cı bəndlərə bax), Məhkəmə hesab edir ki, daxili məhkəmələrin yanaşması (yəni hakim əlində olan cüzi materiallar əsasında şübhə üçün əsaslı səbəblər olduğu barədə nəticə çıxarmağa haqlı idi) Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 c bəndində müəyyən edilən standartla zidd deyildi.

43. Ərizəçi inadla etiraz edərək bildirdi ki, polis əməkdaşları həbs səlahiyyətindən sui-istifadəyə haqq qazandırmaq üçün anonim informatorlara istinad edərək bunun arxasında gizlənə bilməzdilər. Lakin Məhkəmə xatırladır ki, daxili proseslərdə ərizəçi qərəzli niyyət və ya sui-istifadə barədə hər hansı şikayət bildirməyə cəhd etməyib. Onun iddiası həbsi həyata keçirmiş polis əməkdaşının mülahizəsi ilə bağlı məhdud çərçivəli hüquqi arqumentə – 1984-cü il tarixli Qanunun 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinin b yarımbəndinə aid olan arqumentə əsaslanıb. Eləcə də Məhkəmə əmin deyil ki, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşında zəruri şübhənin olduğu barədə daxili məhkəmələr tərəfindən çıxarılan nəticələr sayəsində digər polis əməkdaşları hansısa immunitet qazanıblar. Tapşırığı verən polis əməkdaşı və ya hər hansı digər yuxarı rütbəli polis əməkdaşı həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına bilərəkdən yanlış və ya qeyri-dəqiq informasiya versəydi, həmin pozuntu ilə bağlı ərizəçinin yanlış olaraq tutulmasına və həbsxanaya salınmasına görə polis orqanları məsuliyyət daşıyardılar (yuxarıda 25-ci bəndə bax).

44. Buna görə də, Məhkəmə hesab etmir ki, bu işdə şübhə standartına daxili məhkəmələrin yanaşması qanunsuz həbsə görə polislərin məsuliyyətini aradan qaldırır və ya konfidensial informasiya əsasında həyata keçirilən həbslərlə bağlı polislərə hər hansı immunitet verib. Belə vəziyyətdə ərizəçiyə qarşı şübhə tələb olunan səviyyəyə çatmışdı, çünki o, Kurt Köniqin qətlinə ərizəçinin iştirakına dair konkret informasiyaya əsaslanırdı və azadlıqdan məhrum etmənin məqsədi həmin şübhəni təsdiq və ya təkzib etmək idi. Müvafiq surətdə, ərizəçi barəsində söyləmək olar ki, o, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin c yarım-bəndində nəzərdə tutulan şübhə əsasında, yəni cinayət törətdiyinə dair «əsaslı şübhə» əsasında tutularaq həbs edilmişdi.

Müvafiq surətdə, həmin müddəanın pozuntusu baş verməyib.

II. KONVENSIYANIN 5-ci MADDƏSİNİN 3-cü BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

45. Ərizəçi Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə istinad edərək şikayət etdi ki, həbsdən sonra dərhal və ya ümumiyyətlə hakimin yanına gətirilməyib; həmin bənddə deyilir:

«Bu maddənin I bəndinin «c» yarım-bəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs, dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş vəzifəli şəxsin yanına gətirilir və əqləbatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəmədə iştirak etmə təminatlarının təqdim edilməsilə şərtləndirilə bilər».

46. Məhkəmə qeyd edir ki, Hökumət belə bir faktı şübhə altına almayıb ki, ərizəçi son nəticədə azad edilənə qədər altı gün on üç saat həbsdə saxlanıb və bu, həbsə alınan şəxsin dərhal məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirən müvafiq vəzifəli şəxsin

yanına gətirilməsi haqqında tələbə ziddir. Məhkəmə özünün presedent hüququnu nəzərə alaraq (o, xüsusən *Broqan və başqalarının işi* üzrə yuxarıda adı çəkilən qərarı (s.33-34, b. 62) nəzərə alır, həmin işdə terrorizmdə şübhəli bilinən şəxslərin dörd gündən artıq davam etmiş həbs müddətləri dərhal məhkəmə nəzarəti haqqında tələbə uyğun olmayan müddətlər sayıldı) hesab edir ki, bu məsələdə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulub.

III. KONVENSIYANIN 5-ci MADDƏSİNİN 5-ci BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

47. Ərizəçi həmçinin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndinə istinad etdi; həmin bənddə deyilir:

«Bu maddənin müddəalarının pozulması ilə tutulmadan və ya həbsə almadan zərər çəkmiş hər kəsin iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququ var».

48. Hökumət bildirdi ki, ərizəçi qanunsuz tutularaq həbsə alınması ilə əlaqədar olaraq məhkəmələrdə iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququna malik olub. Lakin o, kompensasiya almayıb, çünki məhkəmələr onun tutularaq həbsə alınmasını qanuni hesab ediblər.

49. Ərizəçi bildirdi ki, daxili qanunvericilikdəki qanuni həbs haqqında tələblər Konvensiyanın 5-ci maddəsində müəyyən edilən tələblərə uyğun gəlmir və buna görə də, daxili qanunvericiliyə əsasən o, şikayət etdiyi məsələlərlə bağlı iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququna malik olmayıb.

50. Məhkəmə (ərizəçinin həbsinə haqq qazandıran əsaslı şübhənin mövcudluğu ilə bağlı) artıq 5-ci maddənin 1-ci bəndinin pozulmadığını müəyyən etdiyinə görə ərizəçinin bu şikayətinə münasibətdə 5-ci maddənin 5-ci bəndi ilə bağlı hər hansı məsələ meydana çıxmır.

51. Digər tərəfdən, Məhkəmə yuxarıda müəyyən etdi ki, ərizəçinin azad edilənə və ya məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirən müvafiq vəzifəli şəxsin yanına gətirilənə qədər uzun müddət həbsdə qalması məsələsində Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulub. Heç kim etiraz etmir ki, əgər bu həbs daxili qanunvericiliyə uyğundursa, deməli, iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququ mövcud olmayıb. Buna görə də, bu məsələdə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndi pozulub.

IV. KONVENSIYANIN 41-ci MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

52. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

«Əgər Məhkəmə Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir».

A. Zıyan

53. Ərizəçi hücumlara məruz qaldığı barədə daxili proseslərdə irəli sürdüyü iddiaları qeyd edərək bildirdi ki, altı gün on üç saatlıq vaxtı həbsxanada keçirdiyinə görə mənəvi ziyan məruz qalıb. O, həmçinin Kastleridəki həbsxana şəraitini qeyri-insani və alçaldıcı şərait kimi qeyd etdi. O, iddia etdi ki, həbsə görə məsuliyyət daşıyan şəxslərin özbaşına və amansız rəftarı sübut edildiyi hallarda ziyan görə təyin olunan nümunəvi məbləğin bu halda təyin edilməsi məqsədəuyğun olardı. O, tətbiq edilən dövlətdaxili kompensasiya dərəcələrini nəzərə alaraq, 20.000-dən 40.000-dək funt sterlinq məbləğində kompensasiya təyin olunmasını tələb etdi.

54. Hökumət mənəvi ziyana görə hər hansı kompensasiyanın təyin olunmasına etiraz edərək qeyd etdi ki, ərizəçinin hücumu və pis rəftar məruz qaldığı barədə iddiaları rədd edilib. Əgər Konvensiyanın hər hansı pozuntusu müəyyən edilərsə, həmin qərarın özü əvəzin kifayət qədər ədalətli ödənişini təşkil edəcəkdir.

55. Məhkəmə xatırladır ki, o, ərizəçinin həbsinin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə zidd olduğu barədə ərizəçinin iddiasını rədd edib. Eləcə də ərizəçinin iddia etdiyi pis rəftar və ya hər hansı digər amansız rəftar müəyyən edilməyib. Lakin ərizəçi azad edilənə və ya məhkəmə qarşısına çıxarılan qədər yol verilən müddətdən artıq həbsdə saxlanıldığı üçün Məhkəmə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin pozulduğunu müəyyən edib, eləcə də bu pozuntu ilə bağlı ərizəçi iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququndan istifadə imkanına malik olmadığına görə Məhkəmə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndinin pozulduğunu müəyyən edib. Bununla belə, Məhkəmə hesab edir ki, bu işin hallarını nəzərə alsaq, pozuntu barədəki həmin qərarlar əvəzin kifayət qədər ədalətli ödənişini təşkil edir.

B. Məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər

56. Ərizəçi ümumilikdə 29.868,25 Britaniya funt sterlinqi tələb etdi. Bu məbləğə daxildir: Yüksək Məhkəmədə, Apellyasiya Məhkəməsində və Lordlar Palatasında keçirilmiş dövlətdaxili məhkəmə proseslərində, habelə Konvensiyadakı icraatla bağlı çəkilən xərclərə görə – 15.462 funt sterlinq; baş vəkilə çəkilən xərclərə görə – 5.000 funt sterlinq; digər vəkilə çəkilən xərclərə görə – 5.406 funt sterlinq; və hüquq məsləhətçisinə çəkilən xərclərə görə – 3.955 funt sterlinq.

57. Hökumət dövlətdaxili proseslərdə çəkilmiş hər hansı xərclərin əvəzinin ödənilməsinə etiraz etdi. O, hesab etdi ki, iki vəkil üçün tələb olunan məbləğ həddən artıq yüksəkdir və 8.000

funt sterlinq, üstəgəl həmin məbləğdən tutula bilən əlavə dəyər vergisi ağlabatan məbləğ olardı. O, razılaşdı ki, hüquq məsləhətçisi üçün tələb olunan, əlavə dəyər vergisini özündə ehtiva edən 3.955 funt sterlinq ağlabatan məbləğdir.

58. Məhkəmə xatırladır ki, ərizəçinin etirazına səbəb olmuş dövlətdaxili proseslər onun həbsinin qanunsuzluğuna dair şikayətləri ilə bağlı olub. Lakin ərizənin bu hissəsinə baxılması hər hansı pozuntunun müəyyən edilməsi ilə nəticələnməyib. Müvafiq olaraq, Məhkəmə bu məsələdə hər hansı kompensasiya təyin edə bilməz. Beləliklə, ərizəçinin Konvensiya üzrə şikayətləri yalnız qismən uğurlu olduğuna görə, Məhkəmə qiymətləndirməni ədalət prinsipi əsasında həyata keçirərək, məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə 11.000 funt sterlinq, üstəgəl həmin məbləğdən tutula bilən hər hansı əlavə dəyər vergisi məbləğini təyin edir.

C. İcranın gecikdirilməsinə görə faiz

59. Məhkəmədə olan məlumata görə, bu məhkəmə qərarı qəbul edilən tarixdə Birləşmiş Krallıqda tətbiq edilən, qanunla müəyyən olunmuş faiz dərəcəsi illik 7,5% təşkil edir.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ:

1. Bir səsə qarşı altı səsle *qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi pozulmayıb;
2. Yekdilliklə *qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulub;
3. Yekdilliklə *qərara alır ki*, ərizəçinin 5-ci maddənin 1-ci bəndi üzrə şikayəti ilə bağlı Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndi pozulmayıb;
4. Yekdilliklə *qərara alır ki*, ərizəçinin 5-ci maddənin 3-cü bəndi üzrə şikayəti ilə bağlı Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndi pozulub;

5. Yekdilliklə *qərara alır ki*, pozuntu baş verdiyini müəyyən edən bu qərarlar özlüyündə ərizəçinin məruz qaldığı mənəvi ziyanə görə əvəzin kifayət qədər ədalətli ödənişini təşkil edir;

6. Yekdilliklə *qərara alır ki*:

a) cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən bu qərarın qəti olduğu tarixdən sonra üç ay ərzində məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə ərizəçiyə 11.000 (on bir min) funt sterlinq, üstəgəl həmin məbləğdən tutula bilən hər hansı əlavə dəyər vergisi məbləğini ödəməlidir:

b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər 7,5% təşkil edən adi illik faiz dərəcəsi ödənilməlidir.

3. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini yekdilliklə *rədd edir*.

İngilis və fransız dillərində qəbul edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 16 oktyabr 2001-ci ildə qərar barədə yazılı məlumat verilmişdir.

S. Dolle (*S. DOLLÉ*)

Sədr

C.-P. Kosta (*J.-P. Costa*)

Katib

Konvensiyanın 45-ci maddəsinin 2-ci bəndinə və Məhkəmə Reqlamentinin 74-cü Qaydasının 2-ci bəndinə uyğun olaraq, bu qərara cənab Lukaidesin qismən xüsusi rəyi əlavə olunur.

S. D. (*S. D.*)

C.-P. K. (*J.-P. C.*)

HAKİM LUKAİDESİN QİSMƏN XÜSUSİ RƏYİ

Mən 5-ci maddənin 3-cü və 5-ci bəndlərinin pozulduğu barədə çoxluğun fikrini paylaşsam da, həmin maddənin 1-ci bəndinin pozulmadığı fikri ilə razı deyiləm.

Mənim çoxluqla razılaşmamağım məhkəmə qərarında ifadə edilmiş hüquqi prinsiplərlə bağlı deyil və yalnız bu konkret işin hallarına onların tətbiqi ilə bağlıdır. Mən qərarın 34-cü bəndində qeyd edilən prinsipi vurğulamaq istərdim, həmin prinsipə görə:

«... həbsə səbəb olmuş şübhənin «əsaslılığı» qanunsuz tutulmağa və həbsə alınmağa qarşı Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 c bəndində nəzərdə tutulan təminatın mühüm hissəsini təşkil edir. Bu, müvafiq şəxsin cinayət törətməsinə obyektiv müşahidəçini inandıra bilən müəyyən faktların və ya informasiyanın olmasını tələb edir, bununla belə, nəyin əsaslı şübhə hesab edilməsi işin hallarından asılıdır (*bax: Foks, Kepmbell və Hartli Birləşmiş Krallığa qarşı məhkəmə işi* üzrə 30 avqust 1990-cı il tarixli qərar, A seriyaları, c. 182, s. 16, b. 32)».

İndicə sitat gətirdiyim işdə Məhkəmə terror cinayətini araşdırmış, onu «xüsusi kateqoriyaya» düşən cinayət kimi təsvir etmiş və bildirmişdi ki, [şübhəli bilinən] terrorçuların həbsinə haqq qazandıran şübhənin «əsaslılığı» barədə heç də həmişə adi cinayətlərə tətbiq edilən standartlarla eyni standartlar əsasında fikir yürütmək olmaz (yenə orada).

Lakin hətta belə işlər barəsində Məhkəmə qeyd edib ki, «terror cinayətinə qarşı mübarizə zərurəti «əsaslılıq» anlayışının həddudlarını 5-ci maddənin 1 c bəndinin zəmanət verdiyi təminata xələl gətirən nöqtəyə qədər genişləndirməyə haqq qazandıra bilməz» (yenə orada) və Məhkəmə 5-ci maddənin 1-ci bəndinin təmin etdiyi hüququn mahiyyətinə xələl gətirilib-gətirilmədiyini müəyyən etmək imkanına malik olmalıdır. Müvafiq olaraq, cavabdeh Hökumət heç olmasa iddia edilən cinayətin tutulmuş şəxs tərəfindən törədildiyinə dair əsaslı şübhənin mövcudluğuna

Məhkəməni inandıra bilən müəyyən faktları və ya informasiyanı təqdim etməlidir» (yenə orada, s. 18, b. 34).

Beləliklə, bu işdə sual ondan ibarətdir ki, cavabdeh dövlət «heç olmasa iddia edilən cinayətin tutulmuş şəxs tərəfindən törədildiyinə dair əsaslı şübhənin mövcudluğuna Məhkəməni inandıra bilən müəyyən faktları və ya informasiyanı» təqdim edibmi? Belə faktlara və ya informasiyaya dair sübutları və əlbəttə ki, həbs zamanı onların mövcudluğu barəsində sübutları təqdim etmək vəzifəsi Hökumətin üzərinə düşür.

Ümumi razılıq var ki, ərizəçiyə qarşı əsaslı şübhənin mövcudluğunu əsaslandırmaq üçün ittiham tərəfinin daxili məhkəmələrə təqdim etdiyi sübutlar sadəcə ondan ibarət idi ki, yuxarı rütbəli polis əməkdaşı həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına barəsində istintaq aparılan qətdə iştirak etməkdə ərizəçinin şübhəli bilindiğini söyləmişdi. Başqa məlumat verilməmişdi. Həbsi həyata keçirən polis əməkdaşı yuxarı rütbəli polis əməkdaşının onda olan şübhənin səbəblərini deyib-demədiyini öz ifadəsində bildirməmişdi, tərəflərin vəkili də ona bu barədə sual verməmişdilər.

Biz daxili məhkəmələr qarşısında bildirilən bu konkret informasiyanı «əsaslı şübhə» üçün obyektiv cəhətdən yetərli səbəb hesab edə bilərikmi? Mənim fikrimcə, bu sualın cavabı heç bir tərəddüdə yol vermədən mənfi olmalıdır. Əgər biz bunun əksini qəbul etsək, istənilən qanunsuz həbsə haqq qazandıran belə bir ümumi formulu qanuniləşdirmiş olarıq: istənilən həbsə haqq qazandırmaq üçün həmin həbsi həyata keçirən polis əməkdaşı sadəcə olaraq deyə bilər ki, yuxarı rütbəli polis əməkdaşı şübhəli bilinən şəxsi həbs etmək barədə ona əmr verib və həmin şübhənin səbəbləri barədə heç bir məlumat verməyib. Şübhənin nəyə görə əsaslı olduğu barədə heç bir məlumat yoxdursa, məhkəmə həbsin qanuni olub-olmadığı barədə necə qərar çıxara bilər?

Bu işdə birinci instansiya məhkəməsinin hakimi əsaslı şübhənin mövcudluğunu təsdiq etmək üçün ona təqdim edilmiş sübutları «çox az» ifadəsi ilə səciyyələndirdi. Eyni ifadə Lordlar

Palatasının qərarında da təkrar edildi. Buna baxmayaraq, biz qərarların birində, yəni Lordlar Palatası tərəfindən qəbul edilən və hakimlərin çoxluğu tərəfindən paylaşılan qərada aşağıdakı nəticənin çıxarıldığını oxuyuruq:

«Birinci instansiya məhkəməsinin hakimi sübutları «çox az» ifadəsi ilə səciyyələndirdi. Lakin o, belə nəticə çıxardı ki, müşavirə zəruri şübhə üçün əsaslı səbəblər yaradıb. Başqa sözlə, hakim belə nəticə çıxardı ki, müşavirədə əlavə təfsilatlar barədə məlumat verilib. Şübhə üçün əsaslı səbəblərin mövcudluğunu sübut etmək vəzifəsi qanunla cavabdehin üzərinə düşür. Buna baxmayaraq, mən əminəm ki, həmin hakim əlində olan cüzi materiallar əsasında şübhə üçün əsaslı səbəblər olduğu barədə nəticə çıxarmağa haqlı idi».

Mən hesab edirəm ki, «müşavirədə əlavə təfsilatlar barədə məlumat verildiyinə» dair birinci instansiya məhkəməsinin hakiminin nəticə çıxarması və «hakimin əlində olan cüzi materiallar əsasında şübhə üçün əsaslı səbəblər olduğu barədə nəticə çıxarmağa haqlı olması» ətrafında çoxlu ehtimallar var. Şəxsən mən hakimin nəyə görə buna əmin olduqlarını anlamadım ki, ərizəçinin həbsi barədə *əmr* verilməsinə səbəb olmuş şübhənin əsaslılığına dair əlavə təfsilatlar barədə polis əməkdaşına müşavirədə yuxarı rütbəli polis əməkdaşı tərəfindən məlumat verilib. Üstəlik, mən başa düşə bilmirəm ki, nə üçün birinci instansiya məhkəməsinin hakimi əlində olan cüzi materiallar əsasında *şübhə üçün əsaslı səbəblər* olduğu barədə nəticə çıxarmağa *haqlı idi*. Onda şübhənin səbəbləri barədə ümumiyyətlə heç bir məlumat yox idi. Onun əlində yalnız bu ifadə vardı ki, yuxarı rütbəli polis əməkdaşı həbsi həyata keçirən polis əməkdaşına Kurt Köniqin qətlində ərizəçinin şübhəli bilindiyini deyib və müvafiq olaraq, polis əməkdaşına ərizəçini həbs etmək əmrini verib.

Bizim Məhkəmənin qərarında çoxluq belə bir fakta əsaslandı ki, həbsi həyata keçirən polis əməkdaşı müşavirədə ona hansı tapşırığın verildiyi ilə bağlı ərizəçinin vəkili tərəfindən çarpaz

dindirilməmişdi. Çoxluq fikrini davam etdirərək «ərizəçinin tutularaq həbsə alınmasında iştirak etmiş digər polis əməkdaşlarının, məsələn, həbs barədə tapşırıq vermiş polis əməkdaşının ifadə verməyə dəvət edilməsi üçün heç bir tədbir görülmədiyini» bildirdi və belə qənaətə gəldi: «Buna görə də, daxili proseslərdə müşavirə ilə bağlı heç bir məlumatın əldə edilmədiyi barədə ərizəçinin Məhkəməyə bildirdiyi şikayətlərə gəldikdə, Məhkəmə hesab edir ki, bu, ərizəçinin öz iddialarını hansı şəkildə irəli sürməsinin nəticəsi idi».

Lakin mümkün sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına görə cavabdeh olan məhkəmə orqanlarını şübhənin əsaslı olduğuna inandırmaq vəzifəsi qanunla həbsi həyata keçirmiş hüquq-mühafizə əməkdaşlarının üzərinə düşür və dövlətdaxili prosesdə Lordlar Palatası bununla açıq-aydın razılaşmışdı. Buna görə də, birinci instansiya məhkəməsinin üzərinə bunu müəyyən etmək vəzifəsi düşürdü ki, ona təqdim edilən material «iddia edilən cinayətin tutulmuş şəxs tərəfindən törədildiyinə dair əsaslı şübhənin mövcudluğuna Məhkəməni inandıra bilən müəyyən faktların və ya informasiyanın» mövcud olması barədə tələbə cavab verirmi? Real əhəmiyyətə malik olan məsələ Məhkəməyə hansı materialın təqdim edilməsi idi, həmin materialın təqdim edilməsi ilə bağlı tərəflərin istifadə etdiyi taktika deyildi. Başqa sözlə, son nəticədə, hakim yalnız ona təqdim edilmiş sübutlar əsasında qərar çıxarmalı idi ki, həmin sübutlar sözügedən tələbə cavab verirmi? Tərəflərin az və ya çox dərəcədə səmərəli həyata keçirdiyi dindirmə nəticəsində az və ya çox miqdarda sübutların əldə edilməsi məhkəmənin vəzifəsinə təsir göstərə bilməz. Faktiki olaraq bu mülahizəni faktlara aid məsələlərin məhkəmələr tərəfindən həll edildiyi bütün hallara şamil etmək olar: onlar prosesdə tərəflərin necə davranışı vasitəsilə ortaya çıxa bilən və ya bilməyən digər sübutların mövcud olması və ya olmaması barədə hər hansı ehtimal irəli sürmədən əllərində olan sübutlar əsasında nəticə çıxarmalıdırlar.

Mən sübutlar dedikdə sözügedən vaxtda bu işdə daxili məhkəmələrə təqdim edilmiş «əsaslı şübhəni» nəzərdə tuturam. Mənim fikrimcə, həmin sübutlar araşdırılan məsələ üçün real əhəmiyyətə malikdir. Fikrimcə, hadisədən sonra ilkin olaraq Məhkəməyə təqdim edilmiş sübutlar, yararsızdır və onlara sadəcə olaraq belə bir səbəbə görə əhəmiyyət verilməməlidir ki, həbs zamanı bu sübutları əldə etmək mümkün olsaydı, həmin sübutlar qiymətləndirilmək üçün və araşdırılan məsələ barəsində onların əsasında qərarın çıxarılması üçün səlahiyyətli daxili məhkəmələrə təqdim edilərdi. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi birinci, yaxud hətta dördüncü instansiya qismində hərəkət edə və bu işdə olduğu kimi, daxili məhkəmələrə heç vaxt təqdim edilməyən sübutları qiymətləndirə bilməz.

Avropa Məhkəməsindəki prosesdə Hökumət izah etdi ki, polisin ərizəçini həbs etməsinə səbəb olmuş informasiya ayrılmaqla dörd informatorlardan alınmışdı; onlara güvənməyin mümkünlüyü keçmişdə sübuta yetirilmişdi və qətl barədə onların məlumatları bir-birinə uyğun gəlirdi. Hökumətin bildirdiyinə görə bu informasiya ərizəçinin həbsi barədə qərarın əsasını təşkil etmişdi və həbsi həyata keçirən polis xəfiyyəsi S.-ə müşavirə keçirən polis əməkdaşı tərəfindən həbs barədə tapşırıq həmin informasiya əsasında verilmişdi. Ərizəçi həmin informasiyanın həqiqətən alındığını və ya etibarlı sayıla bilməsini şübhə altına aldı, çünki insidentdə onun əli yox idi. Görünür, çoxluq həmin informasiya ilə razılaşmış və ərizəçinin mövqeyini rədd edib, əsasən ona görə ki, «daxili proseslərdə ərizəçi onun tutularaq həbs edilməsində iştirak etmiş hər hansı polis əməkdaşının qərəzliliyinə qarşı heç bir etiraz bildirilməyib». Bununla bağlı çoxluq belə bir ümumi fikri əlavə etdi ki, «Məhkəməyə təqdim edilən materialda bu məsələ barədə Hökumətin arqumentlərini təkzib etmək üçün heç bir əsas yoxdur» (qərarın 40-cı və 42-ci bəndlərinə bax).

Mənə gəldikdə, yuxarıda gətirdiyim əsaslara görə hesab edirəm ki, hadisədən on beş il sonra Hökumət tərəfindən

Məhkəməyə təqdim edilən əlavə informasiya qəbulolunmazdır: İstənilən halda, nəzərə alsaq ki, həmin informasiya şübhənin səbəblərini və ya ərizəçinin sözügedən cinayətdə güman edilən iştirakının xarakterini işıqlandırmır, bu informasiyanın Hökumətin mövqeyini lazımi dərəcədə möhkəmləndirməsi şübhə doğurur.

Çoxluğun qəbul etdiyi qərarla bu işlə *Foks, Kempbell və Hartli Birləşmiş Krallığa qarşı* məhkəmə işi arasında müqayisə aparıldı. Çoxluq hesab etdi ki, bu işdəki həbs *Foks, Kempbell və Hartlinin işindəki* həbsdən daha çox, *Mürreyin işindəki* həbsə bənzəyirdi. Mən çoxluğun qəbul etdiyi qərardakı belə bir fikri xatırlatmaq istədim ki, həbs zamanı zəruri standartla riayət edilib-edilməməsi və deməli, həm də 5-ci maddənin 1 c bəndində nəzərdə tutulan qanunsuz həbsə qarşı təminatla riayət edilib-edilməməsi hər bir işin konkret hallarından asılıdır. Əlavə etmək istədim ki, iki eyni iş ola bilməz. Bununla belə, əgər yuxarıda qeyd edilən işlərdəki oxşar cəhətlər əsasında müqayisə aparsaq, düşünürəm ki, bu iş *Mürreyin işinə* nisbətən *Foks, Kempbell və Hartlinin işinə* daha yaxındır, səbəb ondan ibarətdir ki, həm bu işdə, həm də adı ikinci çəkilən işdə daxili məhkəmələrə şübhənin əsaslılığını təsdiq edən heç bir səbəb təqdim edilməyib, halbuki *Mürreyin işində* şübhəni təsdiq edən müəyyən faktlar həqiqətən səlahiyyətli milli məhkəmələrə təqdim edilmişdi.

Mənim gəldiyim nəticə ondan ibarətdir ki, bu işdə ümumiyyətlə ərizəçiyə qarşı şübhənin əsaslı olduğunu düşünməyə imkan verən heç bir fakt və ya informasiya təqdim edilməyib. Beləliklə, 5-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan qanunsuz həbsə qarşı təminatla riayət edilməsi üzərində məhkəmə nəzarəti səmərəsiz olub. Mən hesab edirəm ki, fərdin azadlığı demokratik cəmiyyətdə çox mühüm dəyərdir və yalnız obyektiv və əsaslı səbəblər olduqda bu azadlığa müdaxilə edilə bilər. Həbsi həyata keçirən polis əməkdaşının sadəcə öz ifadəsində «mənim rəisim bu şəxsdən şübhələnir və buna görə də mənə əmr etdi ki, onu həbs edim» söyləməsi həbsə haqq

qazandıran *əsaslı* şübhəni sübuta yetirmək üçün kifayət deyil. Bu işdə faktiki olaraq məhz bu baş verib və bu səbəbdən mən hesab edirəm ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi pozulub.

Müvafiq olaraq, mən məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə ərizəçiyə daha yüksək məbləğ təyin edərdim.